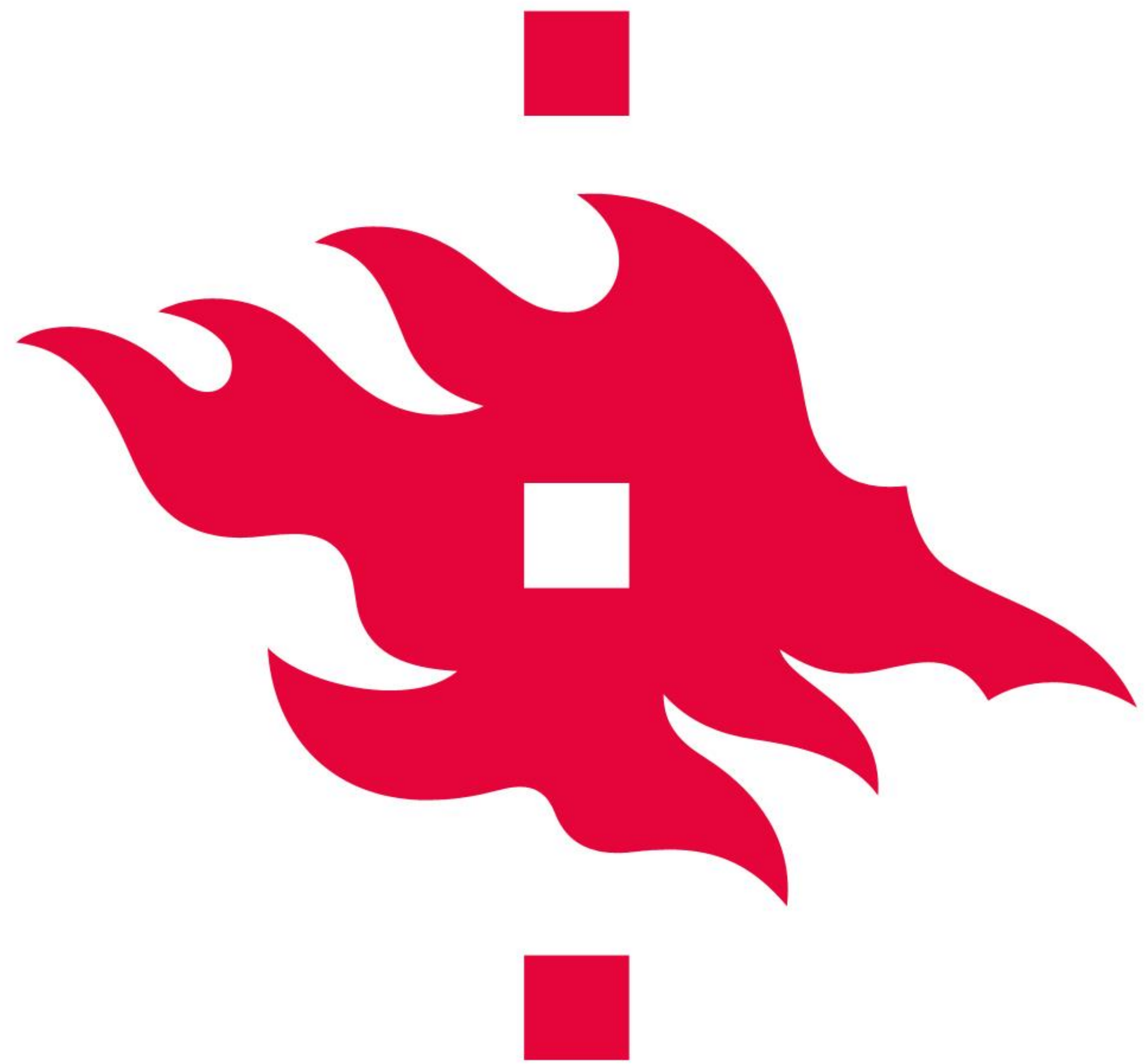

UUDEN KOTOUTUMISLAIN MUKAINEN AIKUISTUMISEN TUKI: asiakkaiden palvelutarpeet ja ikärajan laskun seuraukset sosiaalihuollon ammattilaisten tulkitsemina

Maria Tietäväinen ja Maria Koskijoki
Sosiaalityön käytäntötutkimus
Helsingin yliopisto
Tammikuu 2025

TUTKIMUKSEN KONTEKSTI

Ilman huoltajaa Suomeen alaikäisinä muuttaneet, kansainvälistä suojelua hakeneet nuoret ovat täysi-ikäistyttyään voineet saada tukea aikuistumiseen kotoutumislain (681/2023) perusteella. Lastensuojelun jälkihuoltoon vertautuvan palvelun ikäraja on vaihdellut: v. 2020 asti tukitoimia tarjottiin 21 ikävuoteen saakka, minkä jälkeen ikäraja nostettiin 25 vuoteen, kunnes sitä jälleen laskettiin 23 ikävuoteen 1.7.2024. Viimeisin uudistus tuli voimaan ilman siirtymäsäännöstä ja vaati ripeää toiminnan mukauttamista. Ilman huoltajaa Suomeen saapuneiden nuorten on todettu tarvitsevan tehostettua tukea itsenäisen elämän aloittamiseen. Rakenteellisesti heidän asemansa on tiukasti reguloitu ja heidän kotoutumisessaan Suomeen julkisilla palveluilla on vahva rooli (Alitolppa-Niitamo 2014; Björklund 2014 & 2015; Martiskainen & Toivonen 2019; Turtiainen 2017).

TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Tämä yhteistyössä Helsingin kaupungin kanssa toteutettu tutkimus tarkasteli sitä, miten sosiaalihuollon ammattilaiset kuvaavat ikärajan laskun merkityksiä oman työnsä näkökulmasta. Lakimuutos toi esiin tarpeen luoda yhteistä hahmotusta sekä sen vaikutuksista asiakassuhteisiin että asiakasryhmän palvelutarpeista yleisemmin.

Tutkimuskysymykset:

- Miten sosiaalihuollon ammattilaiset kuvaavat ilman huoltajaa maahan muuttamisen ja aikuisuuteen kasvamisen vaikuttavan sosiaalihuollon palveluntarpeeseen?
- Miten ammattilaiset ovat mukauttaneet toimintaansa lakiuudistusta vastaavaksi ja millaisia seurauksia sillä on ollut?

AINEISTO JA ANALYYSI

Tutkimusta varten haastateltiin 8 sosiaalityöntekijää ja -ohjaajaa, joista 4 ryhmähaastattelussa. 90-sivuinen aineisto analysoitiin kvalitatiivisella aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä käyttäen apuna Atlas.ti-ohjelmistoa. Näin aineistosta erottuivat kuvaukset tarpeista ja asiakas-työntekijäsuhteisiin liittyvistä prosesseista.

- Tarpeiden tyypittely nuorten kokemuksellisiin, järjestelmälähtöisiin ja elämänhallinnallisiin yhdistettynä kategoriarajoja laajentavaan turvaverkottomuuteen
- Lakimuutoksen seuraukset 1) yleisellä tasolla sekä 2) asiakkuuksiin proseduaalisella tasolla; päätetyt, siirretyt ja siirtymäajalle jääneet asiakkuudet

Lakimuutoksen vaikutukset asiakas-työntekijäsuhteisiin: asiakkuuksiin vaikuttaneita tekijöitä		
Päätetyt - Pikaisesti päätetyt - Erot tulkinassa siirtymäkaudesta - Arvio: ei suurta tuen tarvetta - Pärjäävyys - Haluttu säilyttää kontaktinottomahd. - Tarvittaessa yhteys aikuissosiaalityöhön - Vähäinen kontakti	Siirretyt - Saattaen siirretyt - Selkeät tuen tarpeet - Pitkiä viranomaisprosesseja kesken - Hahmottomampi huoli pärjäämisestä - Tarve yhteissanoitukselle aikuissosiaalityöhön - Itse/väh. tuella siirtyvät - Kuten edellä, mutta erillistä siirtoneuvottelua ei tarvita	Siirtymäkaudelle jääneet - Pitkiä prosesseja kesken - Akuutit kriisit (taloudellinen, psykososiaalinen) - Tarve strukturoidulle siirtoneuvottelulle mutta myös lisäajalle aikuistumisen tuessa - Runsaasti varianssia - Myös asiakkuuden harmaat alueet, joiden ehdot epäselvät

TULOKSET

- Nuorten suppeat turvaverkot ja jännitteinen asema yhteiskunnassa laajentavat ammattilaisten työnkuvaa yli tuen tarpeiden kategoriarajojen. Tarvekategoriat ovat työskentelyn pohja, mutta eivät yksinään riitä avaamaan sen erityistä luonnetta, joka haastatteluissa usein nimettiin *vierellä kulkemiseksi*. Työskentelyssä vaihtelevat hallinnalliset ja huolenpidolliset sekä kasvatukselliset roolit ja tehtävät, mikä Thelenin ym.

- (2018) valtionetnografian valossa purkaa perhe-valtio-dikotomiaa viranomaisen ottaessa hoitaakseen perinteisesti perheen piiriin miellettyjä tehtäviä.
- Lakimuutoksen yleiset seuraukset ennakoimattomat ja nuorten oikeuksiin pääsyn kannalta ongelmalliset. Ikärajan äkillisen laskun nähtiin heikentävän nuorten luottamusta viranomaiseen ja yhteiskuntaan. Työyhteisössä tilanne aiheutti eettistä kuormitusta päätöksenteon ollessa haastavaa; yhteistä tilannekuvaa ja ohjeistusta kaivattiin.

IDEAT KEHITTÄMISEEN

Tutkimustuloksia voi hyödyntää aikuistumisen tuen palvelukuvauksen laatimisessa ja lakimuutoksen seurauksia koskevaa proseduaalista tietoa mahdollisten tulevien juridisten muutosprosessien yhteydessä. Tilannekuvan pohjalta mahdollistuu myös eettisesti kuormittavan tilanteen purku.

LÄHTEET

Alitolppa-Niitamo, Anne (2014) Ilman huoltajaa uudessa maassa – Miten luoda turvallisuutta ja luottamusta nuoren elämään? Teoksessa Elli Heikkilä (toim.) Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Siirtolaisinstituutti, Tutkimuksia A 49, Turku, 79–87.
Björklund, Krister (2014) "Haluun koulutusta, haluan työtä ja elämän Suomessa". Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. Siirtolaisinstituutti, Tutkimuksia A 48: Turku.
Björklund, Krister (2015) Unaccompanied refugee minors in Finland. Challenges and good practices in a Nordic context. Institute of Migration, Migration studies C 26. Turku.
Martiskainen, Taina & Toivonen, Virve (2019) Kotoutumisen polku. Ilman huoltajaa tulleiden lasten oikeudet, tarpeet ja palvelut. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 6/2019.
Thelen, Tatjana; Veters, Larissa & von Benda-Beckmann, Keebet (toim.) (2018). Stagraphy: Toward a Relational Anthropology of the State. Berghahn Books.
Turtiainen, Kati (2017) Pakkomuutto sosiaalityössä kohdattavana ilmiönä. Teoksessa Maija Jäppinen, Anna Metteri, Satu Ranta-Tyrkkö & Pirkko-Liisa Rauhala (toim.) Kansainvälinen sosiaalityö. Käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2016. Toinen painos. Kuopio: Unipress, 203–224.